



Vladimir Stojnić

MARGINALNA JEDNOSTAVNOST SAVREMENOG KLASIKA

(Čarls Simić: *Ludak*, prevela sa engleskog Marija Bergam Pelikani, Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani“, Kraljevo, 2016)

Nova knjiga pesama Čarlsa Simića *Ludak* koja je u Americi objavljena 2015. godine, za čitaoce i tumače značajna je najpre zbog jednog književno-sociološkog pitanja koje nameće. Pitanje glasi: mogu li savremeni klasici, drugim rečima: pesnici nesumnjivo bogatih, raznovrsnih, priznatih i kvalitetnih opusa, pisati pretežno neuspele knjige? Svakako da je odgovor potvrđan ako se zadržimo na polju književnog teksta, ali s obzirom na to da je kritičarski stav prema knjigama ovih autora teško ili gotovo nemoguće izolovati od predstave o simboličkom potencijalu njihovog „minulog rada“ i statusa u kulturi, potrebno je ipak preformulisati pitanje, tako da glasi: „umemo“ li knjige ovih velikana pročitati kao neuspele? Naš kritičarski „pogled“ na ove knjige je od samog početka moduliran, on je uvek u potrazi za kvalitetom koji nam se ukazuje kao zagaranтовan, i što je teže doći do njega, uvećava se osećaj da je taj kvalitet skriven, višestruko posredovan formom i stilom teksta. Drugim rečima: eventualni nedostaci knjige pretvaraju se u nedostatke tumača da tumači. Postoji čitava jezička aparatura koja prilagođava stav kritičara u ovakvim situacijama, tako da on neretko glasi: „veliki pesnik je u novoj knjizi *drugačiji*“, „nove pesme donose *neposredan i britak stil*“ ili „autor potvrđuje stav da je u *poeziji manje više*“. Ovakav obazriv i mistifikatorski kritičarski rečnik je luksuz koji neće biti pružen autorima manje vidljivog traga u kulturi, za poeziju sličnog potencijala. Nova knjiga Čarlsa Simića je zato odličan povod da nas kao čitaoce zainteresuje za ovaj fenomen.

Ludak u svom pretežnom delu donosi poeziju krajnje transparentnog jezika, poeziju jednostavnosti i doslovnosti. Ovi atributi se ostvaruju u sedamdeset poetički i „tonski“ ujednačenih pesama koje formiraju pesnički ambijent cele knjige. Ujednačenost je potcrтана i formalnom kompozicijom knjige. Naime, pesme su podeljene u četiri ciklusa gotovo jednakog broja pesama koji su naslovljeni samo rimskim brojevima, od jedan do četiri. Na sadržinskom, tematskom i stilskom nivou gotovo da ne postoji razlika između pesama unutar različitih ciklusa, što ostavlja utisak svesne proizvoljnosti u segmentaciji knjige.

Pesnički prostori *Ludaka* uglavnom su prostori provincije, prikazani bez direktnih vremenskih i prostornih referenci, kao aistorijski pejzaži i situacije zamišljeni da budu rečiti u svojoj svedenosti. Čak i kada je u ponekim pesmama tematizovan grad, a najupečatljiviji primeri su pesme „Ono što mi reče starica“, „Na Bruklinskom mostu“ ili „Letnje večer“, to je urađeno tako da grad postaje prostor izolovanog i marginalnog detalja koji ga ne samo približava, već i „utapa“ u knjigom zacrtani ambijent provincije. Tako se u pesmi „Letnje

RAZMENA DAROVA

veče“, „sa druge strane šina zaraslih u korov“ nalazi „mali, slabo osvetljeni luna-park“, dok je u pesmi „Ono što mi reče starica“ grad ispražnjen tokom letnjeg vikenda. Ove tipično „simičevske“ melanholične slike privremeno praznih prostora promiču knjigom, ali su u znatnoj meri redukovane i baš zbog preterane konciznosti lišene značajnijeg simboličkog potencijala koji bi ih približio postapokaliptičnim pejzažima. Čini se da je to kvalitet koji izmiče brojnim Simičevim pesmama iz nove knjige, kako bi njihova svedenost „prodisala“, i kako bi se u završnim stihovima došlo do epifanije, prepoznatljive za autora *Ludaku*.

Na specifičnu aistoričnost novih Simičevih pesama utiču prevashodno njihova kratka „informativnost“, ponegde na nivou skice, kao i česta upotreba glagolskih priloga sadašnjih koji omogućavaju, kako to kaže prevoditeljka i autorka pogovora Marija Bergam Pelikani, „da se vrijeme zakoči, otegne se, dopustivši da se slučajni događaj premetne u sliku koja teži da iz vremena izađe“. Naravno, sasvim je drugo pitanje gde bi se ove slike našle po eventualnom izlasku iz vremena i kuda bi se dalje uputile. Potrebno je zato obratiti pažnju na to kakva je dinamika pesničke slike i lirskih subjekata u novoj knjizi Čarlsa Simića.

Kada je reč o pesničkoj slici, treba poći od još jednog zapažanja autorke pogovora koja poredi Simičeve nove pesme sa slikama američkog hiperrealiste Denisa Hopera. I zaista, kao i Hoperovi velegradski prizori, Simičeve pesme često prikazuju statičnu doslovnost, kao u sledećim stihovima iz pesme „Svetlost“: „Našim se mislima dopada tišina / Ove zore bez ptica, / I kako rana svetlost / Prihvata svet takav kakav jeste...“ Čak i kada su uspele, kao pomenuta, ove pesme statične vizuelnosti ipak ne dosežu metaforičku razigranost onih pesama koje smelije manipulišu ruralnim hiper-realizmom. Ta manipulacija uverljivo je dočarana recimo u pesmi „Sindbad moreplovac“, gde prepoznajemo odjeke kasnih pesama Jovana Hristića, a u kojoj se slabo osvetljena seoska kuća, tokom noći u polju, poredi sa čamcem koji plovi po moru. Ponegde su u *Ludaku* prisutne i sasvim kratke pesme-anegdote koje zbunjuju činjenicom da su uopšte našle svoje mesto u knjizi. U ovim pesmama na delu je pokušaj da se dinamika pesničkih slika pokrene nonšalantnošću ili ponavljanjima. Kao primer možemo, zbog kratkoće, u celini citirati pesmu „Nego, pazi ovo“, koja doslovno glasi: „Onaj ugojeni narandžasti mačor / Što ulazi i izlazi / Iz zatvora / Kad god mu se prohte, / Šta veliš na to, a?“ ili pesmu „Jesenje veče“, koja glasi: „Sirota zlatna ribica / Koju je neki klinac bacio / U lokvu. // Ne, još gore! // Koja pliva / U tegli krastavaca / Jednog mrtvaca. // Da, sirota ribica.“ Prilikom čitanja ovih pesmama javlja se intuitivni, ali na kraju iznvereni čitalački osećaj da njihova jezgrovitost skriva nekakav semantički naboj.

Od tretmana pesničke slike, srazmerno je raznovrsniji položaj lirskog subjekta u *Ludaku*. On se ostvaruje u dijapazonu od udaljenog, obezličnog prisustva koje samo konstatuje, što je slučaj u već pomenutim pesmama pastoralnih motiva koje su u većini, preko glasa koji se direktno obraća, u drugom licu jednine, pa sve do otvorenog govora o sebi. Pesme ispisane u prvom licu jednine se, iako raspoređene u svim ciklusima i po celoj knjizi, izdvajaju po prepoznatljivosti pesničkog glasa koji je ponekad melanholičan, ponekad ekscen-tričan, ali uvek specifično deklarativan, kao na primer u pesmi „O sebi“: „Ja sam nekrunisani kralj besanih / Koji se sa svojim demonima još mačem bori, / Izučavalac plafona i zatvorenih vrata, / Koji se kladi da dva plus dva ne daje uvek četiri.“ To je glas koji uglavnom sumira svoja iskustva, i koji, bez obzira obraća li nam se u sadašnjem ili prošlom vremenu, odaje utisak subjekta okrenutog unazad, putu koji je već prešao. Čak su i dečja naivnost lirskog

subjekta, njegova blaga ironija i autoironija, obeleženi vremešnom setom i svesno odabranom marginom. Tek će ta margina omogućiti subjektu govor kojim nam on otkriva da istovremeno dobro poznaje svet, ali i da je, na specifičan način, van njega. Takav položaj pesničkog glasa dovodi do aktivacije motiva sećanja i smrti koji, iako u najvećoj meri implicitni, prožimaju zbirku. To su zapravo i najubedljiviji momenti nove Simićeve knjige, oni u kojima bukvalnost pesničke slike uspeva da ponudi misteriju i zagonetku, kao u pesmi „Naša kućica za igranje“, koja na kratkom prostoru efektno spaja teme detinjstva, sećanja i smrti.

Nije neopravdano na kraju reći da je *Ludak* jedna od onih knjiga koje su po svoj prilici značajnije za svog autora nego za šire posmatran pesnički trenutak i sredinu. Pretpostavka je da veliki pesnici koji su u poeziji dosta toga rekli, poput Čarlsa Simića, imaju ponekad potrebu da žargonski rečeno „spuste loptu“. Zato je njegovoj novoj knjizi pesama najcelishodnije tako i prići: kao predahu ili odušku. Potrebno je skrenuti pažnju i na to da je pesnik istovremeno sa *Ludakom*, za istog izdavača objavio i knjigu eseja pod nazivom *The Life of Images: Selected Prose*. Bilo bi dobro da se i ova knjiga objavi u Srbiji, kako bismo najnovije autorske preokupacije Čarlsa Simića sagledali i iz ugla eseja.